

II

GIJ ZULT U GEEN GESNEDEN BEELD MAKEN

Een van de oudste rabbijnse geschriften, de *Misjna*, bevat een fascinerend verhaal over Gamaliël II, een belangrijke rabbijnse geleerde uit de tweede eeuw. Daarin wordt verteld hoe Gamaliël een bezoek bracht aan een Romeins badhuis in de stad Akko, die in het noorden van Israël lag. Dat is opmerkelijk want Romeinse badhuizen waren gelegenheden waar gebruikers poedelnaakt rondliepen en dus niet bepaald de plek waar je een serieuze, geleerde joodse rabbijn zou verwachten.

In het verhaal over Gamaliël en zijn uitstapje naar de baden van Akko draait het om een standbeeld van Aphrodite dat in dit complex stond. Aphrodite was de godin van de liefde, wat ook verklaart waarom zij in de Grieks-Romeinse kunst doorgaans naakt wordt afgebeeld – op een wijze die weinig ruimte aan de verbeelding overlaat (AFB. 9). Gamaliël is het badgebouw nog niet binnengestapt of hij wordt al

A marble statue of Aphrodite, the Greek goddess of love. The figure is nude, standing on a rectangular base. She has curly hair and is holding a shell in her left hand. The statue is a Roman copy of a Greek original.

AFB. 9
*Marmeren standbeeld van
Aphrodite, de Griekse godin
van de liefde. Romeinse
kopie van een Grieks
origineel. Metropolitan
Museum of Art, New York*

door een niet-joodse gesprekspartner onder vuur genomen met de onvermijdelijke vraag hoe het toch mogelijk is dat een groot joods geleerde als hij zich zomaar ophoudt in de nabijheid van dit soort expliciete heidense standbeelden. In een poging hem te verleiden tot een discussie over deze zaak, slingert zijn gespreksgenoot hem zelfs een vers uit de Bijbel, oftewel uit Gamaliëls eigen traditie, naar het hoofd: ‘laat niets wat veroordeeld is aan uw hand kleven’ (Deuteronomium 13:18).

Een sterke gespreksopening. Gamaliël laat zich evenwel niet uit zijn tent lokken, vooral omdat een Romeins badhuis in zijn optiek nu eenmaal niet de juiste plek is om te discussiëren over de heilige teksten van de Thora. Maar eenmaal buiten verduidelijkt hij snel zijn eigen positie aan zijn gesprekspartner. Zo benadrukt hij dat een Romeins badhuis niet hetzelfde is als een Romeinse tempel (waar heidense goden ook daadwerkelijk werden vereerd). Maar hij wijst er vooral nadrukkelijk op dat het standbeeld van Aphrodite, waar het om te doen was, niet veel anders dan een decoratieve functie had. ‘Als je daarover ook maar enige twijfel hebt,’ voegt hij fijntjes aan zijn uiteenzetting toe, ‘moet je maar eens goed kijken naar waar men dat beeld heeft neergezet, namelijk recht voor de goot waar iedereen in plast.’

Dit verhaal, dat primair bedoeld was voor de eigen joodse kring, intrigeert om een aantal redenen. Allereerst laat het zien dat het dagelijkse bestaan voor joden ten tijde van de Romeinse overheersing intens verweven was met dat van de niet-joodse tijdgenoten. Joden, inclusief de rabbijnen, gingen klaarblijkelijk gewoon naar het Romeinse badhuis. Tegelijk maakt het verhaal ook duidelijk dat er wel degelijk bepaalde culturele gevoeligheden waren die door alle betrokken par-